

Uutinen sohaisi missigenreä – kruunu keikahti

Elokuussa Suomen median ulkomaansivuilla kerrottiin, että muslimien hallitsemassa Pohjois-Nigeriassa kolmikymppinen, aviottoman lapsen synnyttänyt Amina Lawal Kurami oli sharia-lain perusteella tuomittu kivitettäväksi kuolemaan heti, kun hän lakkaa imettämästä vauvaansa. Itse asiassa juttu juonsi juurensa parin vuoden takaa tai ainakin maaliskuulta 2002, jolloin Lawal jo oli tuomittu; nyt vetoomustuomioistuin vain vahvisti tuomion. Eikä Lawal edes ollut ensimmäinen. Tammikuussa 2000 viiden lapsen äiti Safiya Hussaini oli samoin saanut kivitystuomion aviorikoksesta. Amnesty International keräsi yli 600 000 nimeä listaan Hussainin tuomion kumoamiseksi. Maaliskuussa 2002 hänet vapautettiin – mutta ei Amnestyn vetoomuksen vaan oikeudenkäynnissä tapahtuneen muutovirheen tähden. Hussainin vapautus ja Lawalin tuomio näitettiin yhteen niissä muutamissa pikkujutuissa, joita asiaa Suomessa julkaistiin. Hussainin tuomioon palattiin elokuussa 2002, kun vetoomustuomioistuin ei kumonnut Lawalin kivitystä.

Muutama viikko myöhemmin elokuussa valittiin Suomen Neito, jonka oli määrä osallistua Nigeriassa pidettäviin Miss Maailma -kisoihin. Nigeria taas sai kisat järjestääkseen siksi, että vuonna 2001 nigerialainen Agbani Darego voitti Miss Maailma -tittelin ensimmäisenä mustana afrikkalaisena. Missikisainstituutiolla on Saharan eteläpuolisessa Afrikassa vähän samantapainen perifeerisen kulttuurin lumo kuin Suomessa: myös esimerkiksi Etelä-Afrikassa ja Namibiassa kirjataan hyvin tarkoin mustien missien menestys ja ollaan valmiita taloudellisiinkin uhrauksiin sen tähden, että oma missi menestyisi. Musta menestynyt urheilija ei näiden maiden kaupunkilaispiireissä ole niin kään suuri ihme kuin musta menestynyt missi. Anne Maxwell (2000) on pohtinut sitä, että visuaalisissa kauneusihanteissa heijastuu varsin selvästi pohjoinen ja valkoinen – hänen mukaansa koloniaalinenkin – katse. Näin voidaan tulkita, että jokainen voittoa musta kauneuskuningatar nakertaa jälki-kolonialismin perustaa ja jokaisella mustassa Afrikassa järjestetyllä missikisalla on automaattisesti myös poliittinen ulottuvuutensa.

puun käydään featurissa monelta suunnalta. Sen luonnehdinnassa aiheen brodeeraus on sallittua ja tyyllilajivaateet ovat väljemmät. Puusta katsoen feature tuntuu paljon avarammalta genreltä.

Vakiintuneessa genressä on kyse sanattomasta sopimuksesta lähettäjän ja vastaanottajan välillä, eli kuten Alastair Fowler on sanonut, genre on viestintäjärjestelmä, jota kirjoittaja käyttää kirjoittaessaan ja lukija lukiessaan ja tulkitessaan (Fowler 1982, 256). Perimmältään kyse oli siis tässäkin enemmästä kuin ilmaisun muodosta. Ydinongelmaksi tuli, onko lähettäjän genre jähmettynyt formaatiksi, joka ei jousta asian mukaan vaan ikään kuin pakastaa sisällön vaikka väkisin samaan muottiin kuin ennenkin.

Kotitekoista yli puolet

Asia poiki valtavirtajournalismissa¹ elokuusta joulukuuhun 2002 kaikkiaan reilut 200 juttua; marraskuisen uutispiikin aikana niitä kertyi 106. Kokonaislukema on epäilemättä tuntuvasti korkeampi, sillä STT välitti asiasta tarinaa elokuussa viikon ajan ja marraskuussa pari viikkoa, jälkimmäisellä kierroksella useampia versioita päivässä. Aivan merkityksettömästä ilmiöstä ei siis ole kyse, jos Suomen media uhrasi sille kaikkiaan ehkä 500 juttua.

Kuumimman kauden, eli marraskuun, juttujen lukumäärästä noin 40 prosenttia oli kotimaisen toimittajan nimissä, loput uutistoimistojen. Elokuussa Nigerian tapahtumista raportoivat yksinomaan uutistoimistot. Suomen Neidon valinnasta kerrottiin omien toimittajien voimin. Koska loppuvaihe meni enemmän omien toimittajien nimiin, kokonaisuus oli – varsinkin jos volyymeja katsotaan, sillä kotimaiset jutut olivat järjestään isoja – selvästi kallellaan omiin, nimettyihin toimittajiin päin.

Tutkituista lehdistä eniten aihetta käsitteli Ilta-Sanomat. Toisena oli Ilta-lehti. Tosin iltapäivälehtien juttujen lukumääriin ei kannata paljon tuijottaa, koska varsinkin uutispiikin aikana samasta aiheesta saattoi toisessa olla yksi 1,5 aukeaman juttu ja toisessa neljä juttua, jotka niinikään saivat tilaa 1,5 aukeamaa. Silti aihe tuntui saavan enemmän tilaa Ilta-Sanomissa jo elokuussa, kun Hanne Hynynen valittiin Suomen Neidoksi. Hynynen oli siis kaiketi Ilta-Sanomien ”oma” missi. Useammassakin selvityksessä on todettu, että iltapäivälehtien kansikiinnostus suuntautuu samantyyppisiin kohteisiin, mutta ne jakavat markkinat niin, että toinen kirjoittaa yhdestä missistä tai formulauskista enemmän kuin toinen, jolla taas on omat nimikkonsa. (esim. Ikonen 1997)

Yleisönosastokirjoituksia ei ollut kuin muutama elo-syyskuussa. Niiden sävy oli loukkaantunut: poliitikot pyrkivät sotkemaan missikisatkin tuomalla niihin elementtejä, jotka eivät niihin kuulu.

Molempien iltapäivälehtien verkkoversiot käsitelivät aihetta uutтерasti, kuumimpana aikana marraskuussa myös HS:n verkkoliite. Ilta-Sanomissa käytiin myös asiaan liittyvä verkkokeskustelu 20.8.–4.9. Siinä käytettiin 1 156 puheenvuoroa, mutta kuten verkkokeskusteluissa yleensä, Hanne Hynynen oli vain lähtökohta. Asia haarautui pian hyvin moneksi alateemaksi. Iltalehdellä oli 25.11. (raportti IL 26.11.) online-äänestys siitä, oliko oikein siirtää kisat Lontooseen. Tulos oli 91–9 sen puolesta, että oli hyvä siirtää kisat. Osallistujia oli 3 168. Iltalehden online-äänestyksen yhteydessä syntyi myös verkkokeskustelu. Se oli suppeampi mutta keskittyi tiukemmin itse asiaan kuin Ilta-Sanomien vastaava.

Konventionaalisessa mediassa asian raportointi aaltoili ulkomaanaineiston ja ”missihömpän”, eli kepeän standarditavaran, välillä. Kyse ei ollut vain sisälön teemojen eroista, vaan koko arsenaali muuttui: lähteet, tyyli, sanavarasto ja auktoriteetit. Oletusyleisöt olivat selkeästi erilaiset. Kiintoisaa oli toki myös se, että ulkomaan uutisten lähteinä olivat – valtaosin STT:n kautta – isot kansainväliset uutistoimistot, kun taas iltapäivälehtien jutut pantiin järjestään ”omien” toimittajien nimiin. Monesta jutusta tosin näki, että aineisto oli osaksi saatu uutistoimistoilta. Kommentit niin Suomen neidolta kuin hänen äidiltään ja missiemoilta toki hankittiin kotimaasta.

Tarkastelen seuraavassa prosessia etsimällä sen kullekin vaiheelle vahvimman kertomuksen. En pane erityistä painoa yksittäisten lehtien vertailulle. Välineryhmien vertailua tulee väkisin mukaan, joskin kyse on ennen muuta kahden kerrontatavan, ei niinkään nimettyjen välineiden, suhteista. Etusivusijoitukselle en myöskään ole pannut erityistä painoa, koska iltapäivälehdien etusivulle pääsy ei edellytä kovin suurta uutisarvostusta. Muiden välineiden ykkösketjuun – päivälehtien tuoreimmille ja television alun otsikkoluentaan – aihe ylty marraskuussa kolmen päivän aikana.

On tietysti väärin, että näin visuaalisessa jutussa ei kuvia eritellä erikseen ollenkaan. Tarkoitus oli – mutta niin missiuutisten kuin -viihteenkin kuvitus asettui niin samanlaiseen muotoon kuin tekstikerronta, ettei kuvista ollut sen kummempaa sanottavaa. Oli raivona riehuvia resuisia mustia ja vähäpukeisia naisia, jotka hymyilivät koko hampaistollaan. Mustat resupekat tuotti kansainvälinen uutiskuvakoneisto, missihymyt osaksi se ja osaksi kotimaiset taitajat.

Pikku-uutinen:

”Sharia-oikeus piti voimassa nigerialaisäidin kivitystuomion”

Amina Lawalin kivitystuomiosta eivät iltapäivä- ja aikakauslehdet raportoineet juuri lainkaan. Helsingin Sanomat ja Aamulehti julkaisivat 2–4 juttua aiheesta viikon sisällä, pienemmät lehdet yhden. Asia pysyi pienenä, eksoottisena ulkomaanuutisena, joka raportoi runsaasti pikkutarkkoja faktoja mutta niukasti taustoja. Nimien ja paikkojen vilinästä kävi kyllä ilmi, että kyseessä oli tavallaan tuomio virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolella, koska sharia-lailla ei ole virallista asemaa valtakunnantasolla. Toisaalta ei ollut syytä epäillä, etteikö tuomiota pantaisi täytäntöön.

Reutersin ja AFP:n yhdistelmä uutiset olivat sanonnoiltaan neutraaleja, mutta yksityiskohtien valinta puhui puolestaan. Esimerkiksi käytännössä kaikki jutun julkaisijat ottivat mukaan sen yksityiskohdan, että sharia-tuomari vapautti Lawalin raiskanneen miehen, koska Lawal ei pystynyt esittämään neljän todistajan lausuntoja väitteensä tueksi. Lawalhan oli kertonut, että raskaus sai alkunsa raiskauksesta. Samoin monessa jutussa sanottiin, että yleisö toisteli ”Allahu Akbar” (Jumala on suuri), kun Funtuan kaupungin tuomioistuimen puheenjohtaja ilmoitti päätöksestä.

Kyseessä voi sanoa olleen aika tyypillinen standardiuutinen etäisen, kulttuuriltaan poikkeavan maan asioista. Raportointi pyrki tieteen tahtoen välttämään kannanottoja, mutta asiat puhuivat puolestaan, toivat esiin poikkeavuuden, etäisyyden ja eksotiikan (Galtung-Ruge 1965). Sanasto oli vakiintuneen ulkomaanuutiskerronnan mukaisesti sanonnoiltaan kalpeaa. Aktoreita oli useimmissa jutuissa kahta tyyppiä: yhtäältä Pohjois-Nigerian islamilaisen hallinnon edustajia ja toisaalta Nigerian keskushallinnon, joka pyrki rauhoitteluun tilannetta. Pohjois-Nigeriasta auktoriteetiksi kelpasivat joissakin jutuissa myös nimeltä mainitut papit, kylänvanhimmat ja naapurit; keskushallinnon edustajien viralliset asemat ja tittelit esiteltiin muita täsmällisemmin. Amina Lawal ei päässyt itsenäiseksi toimijaksi lainkaan. Hän oli kohde.

Tämän vaiheen ensi jutut olivat ”puhtaita” uutisjuttuja, jotka noudattivat aika uskollisesti Lasswellin kuka tekee mitä missä milloin miksi -kaavaa. Miksi-akselikin oli mukana alusta lähtien, koska Lawalin kohtalo liitettiin Hussainiin, joissakin jutuissa hyvinkin yksityiskohtaisesti, joissakin ylimalkaisesti ja lyhyesti. Kyse ei ollut onnettomuuden tyyppisestä yllätyksestä. Kansainvälinen uutisvälityskoneisto oli valmistautunut, arvatenkin paljolti ihmisoikeuksiin erikoistuneiden kansalaisjärjestöjen valpastamana. Kuvitusta lehdet rupe-

sivat julkaisemaan vasta tämän ensi vaiheen loppupuolella. Jutun uutisarvo oli suurin heti alussa, mutta se lopahti heti tuomion tultua. Amina Lawal lähti imettämään Wasila-tytärtään ja hänen tuomitsijansa asettuivat odottamaan, että imetyskausi loppuisi. Uutistoimistot arvelivat, että tuomio pannaan täytäntöön parin vuoden päästä.

Perjantai 23.8.2002 **IHMISET GLAMOUR** **ILTALEHTI** 49

TS/ARNE KIVIMÄKI

Suomen Neito-finalistit ovat upeita naisia

Suomen Neito-finalistit ovat kielitaitoisia ja koulutettuja naisia. Suomen Neito-kisojen finaali käydään 30. elokuuta Naantalin kylpylässä. Voittaja edustaa Suomea Miss Maailma-kisoissa Nigeriassa marraskuussa.

1. Renna Nieminen 25 vuotta 174cm / 60kg 10-04-95 Tilinsedäläinen Harjoite, optalehti	2. Tiia Kukka 23 vuotta 178cm / 58kg 10-04-96 Tilinsedäläinen Tutkimus- ja yhteistyössä	3. Taru Pyhäläinen 21 vuotta 172cm / 57kg 02-05-93 Iisalmelainen Taru aloittaa lauke-	4. Sanna Sallinen 23 vuotta 179cm / 62kg 02-01-92 Miss Suomi semi-finalistina, ollut	5. Johanna Puusti 24 vuotta 179cm / 62kg 08-09-95 Johanna aloittaa arkki- ja maistam-
---	--	---	---	--

Iltalehti 23.8.2002

Makea missifeature: "Suomen Neito -finalistit ovat upeita naisia"

Seuraava vaihe, Suomen Neidon valinta oli aluksi hunajainen mutta vähän innottomasti kuvattu human interest -feature: sievä nuori nainen voitti ja oli lähdössä puolustamaan Suomen kunniaa. Sensaatioaines kohdentui yhtäältä missikisojen järjestäjän Eino Makusen syöpään (IL 23.8. "Syöpä ei säikäyttänyt missikeisari Eino Makusta: Ikäihmisillähän on kaikenlaisia vaivoja") ja toisaalta Maria Tamarantytär Lundin osallistumiseen keittiönoven kautta (IL 23.8. "Suomen Neito -finalistit ovat upeita naisia" ja "Marjo Sjöroos myöntää: Maria Lundin saama julkisuus vaikutti jatkoon pääsemiseen"). Myöhemmissä jutuissa käsiteltiin myös sitä, ettei Maria Lund mahtunut rinnuksistaan Suomen Neidon vakiouimapukuun. Jutut keskittyivät iltapäivälehtiin ja olivat aika tyypillisesti "A life in a day" -featureraportointia, jossa joukkoa ihmisiä kuvaillaan ja haastatellaan 1–2 yhteisen ominaisuuden perusteella (McKay 2000, 85–88).

Aihe pääsi etusivuille jo tässäkin vaiheessa, aluksi kotimaisten ainesten, eli Eino Makusen syövän ja Maria Lundin ryntäiden, ansiosta. Vasta jälkijunassa

jo tiedossa ollut Lawalin tuomio nousi otsikoihin Miss Maailma -kisojen muualla synnyttämän protestoinnin takia. Kaikkien elementtien paletti näkyi esimerkiksi Iltalehden etusivussa (23.8. suurin etusivun otsikko ”Missikeisari Makunen sairastui syöpään” ja kaksi pienempää ”Tässä ovat Suomen Neito-kisan kauneimmat” ja ”Tanja Karpela boikotoisi Nigerian Miss Maailma-kisoja”). Ensimmäisissä Hanne Hynysen voittojutuissa Nigeria mainittiin samaan tapaan kuin mikä tahansa paikka, jossa kisoja järjestetään. Liitäntä Amina Lawaliin oli kuitenkin tiedossa jo ennen Suomen Neidon loppukilpailua, ja muualla maailmassa oli muutama missikandidaatti jo ehtinyt protestoidakin kisapaikkaa vastaan. Suomessa asia sai ensin hyvin niukasti huomiota.

Iltalehti tarjosi laajemman elementtien kirjon hieman aikaisemmin kuin Ilta-Sanomat, mutta ulkoministerin boikottia myötäilevä lausunto sai tilaa molemmissa. Sen sijaan entisen missin, nykyisen kansanedustajan Tanja Karpelan boikottimyönteinen lausunto kuitattiin molemmissa lehdissä selvästi niukemmalla auktoriteetiasemalla. Kansanedustajan missitaustasta ei tullutkaan erityisbonusta, vaan pikemminkin se tuntui nakertavan sanojen arvovaltaa. Silti otsikko Karpelan lausunnosta ja sanojan kuva pääsivät etusivun älydykseksi Iltalehdessä.

Silloin kun useampien maiden missit ilmoittivat, etteivät aio osallistua Nigerian kisoihin, myös Hanne Hynyseltä itseltään kysyttiin luonnollisesti lausuntoa. Näissä jutuissa hänen sanomisensa tarjoiltiin samaan tapaan asiantuntijalausuntona kuin ulkoministeri Erkki Tuomiojan. Hynynen kertoi, että aiko osallistua mutta myös koota Lawalin tuomiota koskevan adressin, jonka esittäisi kisoissa. Hynyisestä oli viisaampi mennä paikalle ja puolustaa näkökantaansa kuin jäädä kotiin. Seuraavien viikkojen aikana muutama poliitikko ja kansalaisaktivisti ehätti kannattamaan boikottia, mutta otsikot pysyivät pieninä. Jutun ”kuuman” vaiheen kynnyksellä saatiin presidentti Tarja Halonenkin lausumaan asiasta pari varovaisen varauksellista lausetta. Hän oli sitä mieltä, että missijulkisuus ehkä auttaa Amina Lawalia.

Ylläpitoviidettä:

**Hanne Hynynen valmistautuu Miss Maailma -kisaan:
”Olen tyytyväinen itseeni”**

Aiheen uutisarvo viihdesivuilla kaikkosi kuukaudeksi, vaikka sitä koetettiin ”ylöslämmittää” muutamalla täytejutulla (IS 7.11.: ”Boikotti uhkaa sittenkin Miss Maailma -kisoja”, IS 19.10.: ”Hanne Hynystä syrjittiin työharjoittelussa

Iltalehti 19.10.2002

– Liian kaunis!”). Lontoossa päivätyn boikottijutun mukaan ihmisoikeusjärjestöjen ja brittilehti Evening Standardin boikottikehotukseen olivat liittyneet kaikkiaan kahdeksan maan missit. Missiorganisaatio oli huolissaan, vaikka Amina Lawalin itsensä kerrottiin kannattaneen missikisojen pitämistä. Järjestäjät tulkitsivat myös Nigerian kisoja tukevan presidentti Olusegun Obasanjon lausunnot siten, että Lawalin tuomio kumottaisiin.

Jälkimmäisen jutun kainalossa (”Hanne vetoaa kivitystä vastaan”) Suomen Neito ilmoitti kirjoittavansa englanninkielisen vetoomuksen Amina Lawalin puolesta ja luovuttavansa sen ”tilaisuuden tullen” Nigerian presidentille tai jollekin muulle maan viralliselle edustajalle. Sama juttu kertoi, että Pohjoismaista Norja ja Tanska eivät lähetä missejään Nigeriaan. Hynynen arvio Tuomiojan lausunnosta oli viikkojen mittaan muuttunut tiukemmaksi: ”Ministerin mielestä missikisat ovat turhia. Miten siis missikisojen boikotoinnilla voisi olla vaikutusta? Ja toisaalta, miksi esimerkiksi kansanedustajat eivät boikotoi kaikkia sellaisia maita, joissa on käytössä kuolemanrangaistus?” näpäytti julkisuuspuheen jo oppinut missi. Tähän välivaiheeseen sijoittui myös radion Naisten tunnin ohjelma, joka analysoi köyhän etelän ja rikkaan pohjoisen problematiikkaa ja missikisoja ylipäättään. Hanne Hynystä ei mainittu nimeltä. Maailmallakin otettiin kisaan etäisyttä (HS 10.11.: ”Prinssi (Edward) boikotoi missigalaa”).

Iltalehden raportti (19.10.: ”Hanne Hynynen valmistautuu Miss Maailma-kisaan ’Olen tyytyväinen itseeni’”) oli missijuttu aidoimmillaan, aseteltuine

kuvineen kaikkineen: Hanne Hynynen valitsi pukuja mittelöön ja korosti, että silikonista ei kropasta löydy ja että missille ja poikaystäväille tulee kuukauden ero, kun missi kaikkoo maailmalle, vaikka ”Markus osaa laittaa aivan taivaallista ruokaa”.

Kahdessa ensimmäisessä vaiheessa aihe ahdettiin väkisin klassiseksi missijutuksi, johon Amina Lawal ja tämän välillisesti mukanaan tuomat poliittiset auktoriteetit eivät istuneet erityisen luontevasti. Vaikka laajuutta oli auka-kaupalla, jutut ikään kuin vähättelivät itse aiheitaan ”nämähän ovat vain mis-sikisat” -tyyliin. Tällaisessa tilanteessa ministerien reagointi rupesi näyttämään suhteettomalta.

Ilta-Sanomat 22.11.2002

Uutissalama: ”Mellakoijat: Miss Maailma on syntiä!”

Kaksi yhteensopimatonta diskurssia jysäytettiin verisesti yhteen marraskuussa, kun Miss Maailma -kisat alkoivat Nigerian pääkaupungissa Abujassa. Hetki missien saapumisen jälkeen pohjoisnigeriläinen lehti – sen Yhdysvalloissa opiskelleen ja vastikään valmistuneen naispuolisen muotitoimittaja Isonoma Danielin suulla, kuten media moneen kertaan todisti – sanoi, että kandidaatit olivat niin kauniita, että profetta Muhammed olisi mielellään valinnut yhden vaimokseen. Juttu iski kuin salama. Pohjois-Nigeriassa puhkesi mellakoi-

ta, jotka kohdentuivat sekä lehteä että missikisoja vastaan. Asia sai kosolti julkisuutta myös Suomessa. Isoimmat otsikot olivat toki edelleen iltapäivälehdissä, mutta koska kuolleiden lukumäärä nousi 200:aan ja yli, aihe nousi kaikkien kolmen tv-yhtiön uutisiin. Sitä toisteltiin kolmena päivänä tavan taakaa radion uutislähetysissä. Utissivuille juttu siis syöksähti varsin yllättäen. Viihdesivuilla siihen olisi jo pitänyt varautua, koska aihetta oli lämmitelty pari kuukautta, mutta tulos ei siltä näyttänyt. Viihdesivut heräsivät hetkeä myöhemmin kuin uutissivut.

Syysuhteet olivat valtaosassa juttuja yksiselitteiset, hetkeen kiinnittyvät ja vailla taustoja: lähdettiin siitä, että missikisat ja erityisesti The Day -lehden juttu aiheuttivat veriset mellakat, jotka alkoivat Pohjois-Nigeriasta, mutta lähenivät lopulta jo pääkaupunkiakin. Toki oli muutama sivujuonnekin; ne olivat säännöllisesti uutisgenren puolella. Helsingin Sanomissa ensimmäinen erä taustaa tarjottiin jo 13.11. ("Nigeriassa korruption verkosta vaikeaa irrota. Politologi ennustaa, että maailman toiseksi korruptoituneimmassa maassa äänestäjätkin lahjotaan"). Televisiossa Afrikka-tutkija totesi (YLE, TV-1 uutiset 22.11.), että Pohjois-Nigeria on kuin painekattila, joka tarvitsee räjähtääkseen vain kipinän milloin mistäkin – tutkija osasi arvioida myös, että mellakat päättyisivät kohtuullisen nopeasti kuten tapahtuikin. Samoin Aamulehti (23.11.: "Köyhyys ja korruptio Nigerian ongelmien taustalla") ja Helsingin Sanomat (23.11.: "Nigeria pelkää missimellakoiden olevan vain alkusoittoa") avasivat taustoille entistä laajempaa näkökulmaa. Radiojutut olivat lyhyitä eivätkä tarjonneet ilmiölle muita taustoja kuin Miss Maailma -kisat.

Kun mellakat lähenivät Abujaa, kisat siirrettiin Lontooseen – ja Suomen media, lähinnä iltapäivälehdet, siirsi hetkessä huomionsa Lontooseen (IS 25.11.: "Missit jättivät taakseen Nigerian verilöylyn"). Mutta Lontookaan ei ollut järin myötämielinen, joskin vain Hufvudstadsbladet ja Ilta-Sanomat raportoivat, että paitsi feministit myös Lontoon pormestari paheksuivat kisojen tuloa ja ne jouduttiinkin siirtämään Lontoossa syrjäisempään paikkaan kuin aluksi ilmoitettiin.

Uutiskohdennuksen käänös:

"Sillä ei ole mitään tekemistä meidän kanssamme"

Miss Maailma-kisojen organisaatiossa työskentelevä Julia Morley

Verinen vaihe jakautui selvästi kahtia. Ensin oli yllätyksen makuinen uutisshähdys: mellakat, joiden syy tuntui selvältä ja joiden kuolleiden määrä ja nii-

Ilta-Sanomat 23.11.2002

den takia uutisarvo kasvoivat tasaiseen tahtiin. Tätä vaihetta seurattiin Suomen mediassa etupäässä uutisdiskurssin avulla, ja vauhdikasta reportaasikuvaa saatiin niin televisioon kuin lehtiinkin. Toisessa vaiheessa, uutisarvon laskiessa, viihdeellinen kerronta nousi vahvoille.

Alussa siis kuolleita laskettiin uutisissa kuin Vietnamin sodassa, mutta toisaalta kotimaisen viihteen ilmaisema välitön tyrmistys tuntui aidolta: "Kivittäväksi tuomittu au-äiti vetosi kisojen pitämisen puolesta: Glamour kohtaa kurjuuden Nigerian missimittelössä" (IL 16.11.), "Tuntuu pahalta, että takiamme tapetaan" (IS 23.11.). Viihdejutuissa syy-seuraus-suhteet näyttivät yksiselitteisen selviltä, kuten muun muassa Iltalehti todisti 22.11.: "Kaikki alkoi yhdestä artikkelista" ja Ilta-Sanomat 23.11.: "Nigeria halusi vain parrasvaloihin". Perusvire oli hämmentynyt kauhistus. Pohjoinen näkökulma näkyi siinä, että luotettiin valtiollisiin auktoriteetteihin: "Nigerian presidentti lupasi lisäturvaa misseille" (IS 23.11.).

Kun tilanne kävi yhä tiukemmaksi, kohdennus kaventui uutisvaiheen jälkiosassa aika yllättävästi misseihin (IL 22.11.: "Kaunottaret asuvat vain 100 kilometrin päässä väkivaltaisuuksista. Nigerian missimellakka riistäytyi käsistä", kainalojuttu "Marjo Sjöroos järkyttyi kauneuskilpailujen ympärillä pyörivistä mellakoista 'Hanne kotiin ja äkkiä!'", Iltalehti 23.11.: "Mellakat levisivät vain kilometrin päähän missihotellista, osa kaunottarista peloissaan 'En aio

kilpailla henkeni kaupalla”; IS 25.11.: ”Jotkut tytöt olivat peloissaan ja itki-vät”). Lopulta myös The Day -lehden reportteri Isionoma Danielin – hänen nuoruuttaan, ulkomaista koulutustaan ja sukupuoltaan korostettiin edelleen utterasti ja rivien välissä todettiin, että hän oli muukalainen omassa maas- saan – kerrottiin saaneen Zamfaran osavaltion varakuvernööriltä Mamuda Shinkalilta ylleen fatwan eli tappotuomion, mutta hän ehti paeta maasta en- nen tuomion täytäntöönpanoa (esim. IS 27.11.: ”Nigerian missitoimittajaa odottaa tappotuomio”; KU 27.11.: ”Nigerian missijutun kirjoittajalle tappo- tuomio”). Juttu pysyi siis koko ajan päivittäisiä tapahtumia kirjaavana kerto- muksena. Sen sijaan syiden selittely itse asiassa väheni ja polveilevia yksityis- kohtia tuli mukaan lisää.

Utisen muotoa tutkineiden Kevin Barnhurstin ja John Neronen (2001, 254) mukaan uutisen tulee olla kuin maatuska-nukke. Sen tulee tarjota mo- nikerroksinen panoraama päivän tapahtumista ja sen lisäksi nojatuoli, jossa vastaanottaja voi pohtia tapahtumien merkityksiä omalta kannaltaan ja ai- kaisempien tietojensa pohjalta. Isojen ja pienten asioiden kerrosten tulee istua toisiinsa yhtä sutjakkaasti kuin maatuska-nuken sisäkkäisten osioiden, vaikka jännitteitä syntyykin niin uutuushokeista kuin eriparisten elementtien yhdis- telmistä. Ison ja pienen, oletetun ja odottamattoman kohtaamiset kuuluvat uutistyyppiseen journalismiin, sanovat tutkijat. Maatuskan sisäkerrokseen ei edes suurimman uutisarvon vaiheessa päästy ainakaan tässä julkisuustarinassa.

”Nousevan” uutisen vaiheessa tarjolla oli kaksi rinnakkaista kerronnan muotoa. Vaikka iltapäivälehtien otsikointi noudatti viihderepertuaarin väri- kästä tyyliä, kerrontaan alkoi tarttua uutiskerronnan pikkutarkkuus. Genre- hybridin vaikutelmaa lisäsivät reportaasityyppiset kuvat, joita tarjottiin mis- sien ja missimammojen kasvokuvien ohessa. Uutisvälineiden kerronta jousti vähemmän. Ne kertoivat vakiintuneen ulkomaan uutisen tyyliin mellakoista, kuolleista ja loukkaantuneista; missit jäivät kohdennuksen laitamilla mutta toivat erityissäihkettä asialliseen tarinaan.

Tämän vaiheen suurimmat jutut ja värikkäimmät kuvat kuuluivat iltapäi- välehdille, mutta mukana oli myös koko uutisvälineiden skaala vajaan viikon ajan. Kolmena päivänä juttujen kehysteenä oli kuvia ja karttoja, televisiossa elävää kuvaa. Missikuvat olivat vähemmistönä. Valtaosa oli reportaasikuvia mellakoista Television uutispätkissä muutama riehuva kadunmies pääsi anta- maan missivihaisen lausunnonkin. Myös Amina Lawalista tyttäreineen tarjot- tiin kuvaa tässä vaiheessa. Aamupäivälehtien – ja enimmäkseen myös radion ja television – lähteinä olivat isot uutistoimistot, iltapäivälehdissä nimetyt suomalaiset toimittajat. Jälkimmäisetkin olivat kyllä lukeneet uutistoimistojen

tut huolellisesti. Otsikoissa aamupäivälehdet noudattivat kelmeää uutistyyliä (AL 24.11. ”Makunen kiittelee missikisojen siirtämispäätöstä”, Hbl 24.11. ”Misskandidaterna flyttade från Nigeria till London”), iltapäivälehdet tunteiden koko asteikkaa.

Feature lyö uutisen:

”Hanne Hynnen palelee kesähepenissä Lontoossa”

Uutisvaiheen jälkimmäisessä osassa aiheen uutisarvo rupesi mellakoiden laantuessa ulkomaansivuilla laskemaan ja iltapäivälehdistä nousemaan. Keskiöön nousi ennen muuta Suomen missi ja hänen turvallisuutensa. Helpotus oli suuri, kun kisat siirrettiin Lontooseen. Missiemo oli ensin kauhuissaan suojattinsa turvallisuudesta ja sitten helpottunut, kun kisat siirrettiin. Missin äiti tilasi tikit Lontooseen, minne lähti kannustamaan tytärtään.

Tästä vaiheesta tuli Miss Maailma -tarinan kynnisiin. Utisivuilla aihe kuoli siksi, että mellakat rauhoittuivat. Jälkityöstä ei uutisapparaatti ollut kiinnostunut, vaikka kävikin selväksi, että kisojen puoltajaksi julistettu luku-aidoton Amina Lawal ei ollut koskaan kuullutkaan Miss Maailma -kisoista. Yksi värikäs sykäys kehityksensä epävakaisista oloista oli kirjattu, mutta muutospaineista ja muutoksen mahdollisuudesta ei kukaan ollut isommin kiinnostunut. Lontoon nihkeys ottaa kisat vastaan ei riittänyt uutiseksi moneenkään välineeseen. Aiheesta julkaistuissa harvoissa jutuissakin feministiaktivistien toiminta sai enemmän huomiota kuin Lontoon pormestarin, joka niin ikään ilmoitti pitävänsä missikisoja naisen alentamisena. Jo vuosikymmeniä feministinä toimineesta Germaine Greeristä oli vanhastaan olemassa valmis julkinen stereotyyppi. Häntä käytettiin tuntuvasti enemmän kuin pormestari Ken Livingstonea, vaikka tämän puolella oli galtonilaisittain yllätys: ei julkishallinnon byrokraatti kovin usein kansalaisaktivistiksi ainakaan Suomessa ryhdy (IS 27.11.: ”Irvokasta Nigerian tapahtumien jälkeen’: Lontookaan ei halua missikisoja”).

Viihderepertuaarissa juttu palasi suurelta osin vakiintuneille uomilleen, ja turvallisuuspuolta korostettiin kovasti. Mutta huoli ja myötämieli ulottuivat vain Suomen missiin – hetkeksi myös Nigeriassa asuviin suomalaisiin (IL 23.11.: ”Ei syytä huoleen: Nigeriassa vain kolmisenkymmentä suomalaista” ja ”Matkustussuosituksista ei ole muutettu”). Heidät unohdettiin missijulkisuudessa nopeasti.

Nigerialaiset itse määritettiin selkeästi ”toisiksi”, ja kun itkevät missit saa-

Aika	Teema(t)	Sijointus, luonne	Väline(et), lähteet
Elokuu (n.35 juttua, muutama kuva)	Amina Lawal Kuramin tuomio vahvistetaan	Erikoisosasto (ulkomaat) Suppeahko, päivittelevä eksorisointidiskurssi islamista	Sanomalehdet Jokunen radiojuttu Lähteet kv. uutistoimistoja (Re, AFP, STT:n kautta etupäässä)
Elo-syyskuu n.20 juttua, kaikissa kuvia, etupäässä missistä	Hanne Hynynen Suomen Neidoksi ja Suomen Miss Maailma -edustajaksi, Nigeria mainitaan ohimennen	Viihde: kilpailu ip-laaja, al-suppea standardidiskurssi misseistä	Iltaapäivälehdet aikakauslehdet Lähteet omia toimittajia, kaikissa jutuissa ei bylinea
Syyskuu n.30 juttua, muutama kuva	Teemat yhdistyvät, muutamia maat sanovat boikotoivansa kisoja Amina Lawallin tuomion vuoksi, Suomessa Hanne sanoo lähtevänsä, Tuomioja vastaan, Halonen varoen sitä mieltä, että missijulkisuus voi vaikuttaa Lawalin tuomioon. Hanne sanoo laativansa adressin kivittystuomion kumoamiseksi	Siirtymä uutisdiskurssiin, ip-lehdissä laajin, sl mukaan. Hämmennyntynyt diskurssi, varsinkin ip-lehdissä, auktoriteetit missimaailmasta, muutama raskaan sarjan poliitikko. Ip-lehdissä muutama pahastunut, puristinen yleisökirjoittaja ("Ei saa sotkea politiikkaa missikisoihin")	Iltaapäivälehdet, sanomalehdet jonkin verran, aikakauslehdet niukasti, radio (mm Naisten tunti), verkko. Lähteet uutistoimistoilta, ip- ja a-lehdissä omilta toimittajilta. Verkossa (mm. Erkki Tuomioja) kolumneja.
Lokakuu 6 juttua, kaikissa kuvia Suomen missistä	Hiljainen kausi, lopulla muutama juttu kisaan valmistautuvasta Hannesta ja Nigerian muslimeista jotka vaativat kisojen siirtämistä. Finaali päätetään lykätä yli ramadanin päättymisen. Prinssi Andrew peruu järjestäjien tapaamisen Lontoossa.	Erillisdiskurssit, mutta Nigerian reaktiot kakkosdiskurssina myös klassisissa missijutuissa, joiden peruslinja on että vain raukat peruuttavat osallistumisen	Sanomalehdissä pikkujuttuja, Ilta-Sanomissa kuun lopulla isompia, pari irtokuvaa naistenlehdissä
Marraskuu n. 100 juttua, kuvia runsaasti, 2 tyyppiä: tapahtumakuvia mellakoista, missiposeerausta; 1 pilakuva	Alkukuuta hiljaista, satunnaisia uutisjuttuja Nigeriasta (hallitus haluaa kisat), kun puolivälin jälkeen räjähtää, kun missit tulevat Abidjaniin ja The Day-lehti kirjoittaa että Muhamed mielellään naisi jonkun misseistä. Yli 200 kuollutta, kahakat leviävät, N:n presidentti ortaa eräisyyttä, kisat siirretään Lontooseen, feministit vaativat niitä pois. Suomen suurin huoli on HHn turvallisuus. Äiti lupaa lähteä häntä tukemaan. Lontoon pormestari vaati kisoja siirrettäväksi pois, siirrettiin syrjemmälle. The Dayn (muoti)toimittaja pakeni USAan.	Uutisdiskurssi myös ip-lehdissä, joskin auktoriteeteina myös HHn äiti ja missiemo. Suurin osa kuitenkin Nigerian poliisista, poliitikoista jne. Sl-ulkomaansivut, ip-lehdissäkin uutisiviilla. Kuun lopussa turvallisuusdiskurssi korostui, mutta ulottui vain meidän missiin, Nigerian tilanne ei herättänyt sympatiaa. HS: Vieraskynä, kolumni, Kuukausiliitteen iso juttu Biafrasta, missihomma sen sivujuonteena. IL: On-line-äänestys.	Isoja juttuja, myös HS, Hbl, Al, KU, Demari, sähköiset välineet. Lähteet muissa välineissä uutistoimistoja (yl. yhdistelmiä, valtaosa STT:n kautta, ip-lehdissä yleensä: omat toimittajat (jonkin verran myös toimistomateriaalia joko nimettynä tai näkyvä sisällössä). Pysyi radiossa ja televisiossa 3 päivää. Lontoon antipatioista (feministit ja pormestarin vieroksunta) raportoivat vain muutamat.
Joulukuu n. 10 juttua, muutama missikuva HHsta	Missikisojen loppurulos, kilpailuselostukset suht. niukkoja, taustahistoria kummittelee mukana.	Missikisadiskurssi, pikkuuutinen sl-lehdissä, ip isompi. Missiltä alyttömiä lausuntoja ("HHn mielestä missit eivät olleet syllisiä N:n mellakoihin. – Siellä oli erimielisyyksiä jo niin pitkä historia ja mellakathan saivat alkunsa paikallisesta lehtijutusta, Suomen edustaja sanoo").	Käytännössä ip-lehtien heiniä, sl pikkuuutisia. Lähteinä omat toimittajat, kisatulokset. Uutistoimistoilta sanomalehdissä.

rostui. Uutisen muoto ahtoi itseensä suunnattomat määrät pikkutietoa, jonka olennaisuus suomalaiselle vastaanottajalle oli varsin vähäinen. Moni uutisjuttu tuntui lähtevän siitä, että vastaanottajilla oli ennakkotietoa Nigeriasta. Ison ja vastakohtaisen kehitysmaan omituisuus ja vaarallisuus korostuivat lyhyen uutispyrähdyksen aikana, puhumattakaan kuvasta, jonka jutut antoivat islamista. Kansalaisille päivitettiin informaatiota siitä, mitä yhdessä hullussa ja etäisessä kehitysmaassa tapahtui. Kun pohdiskelun aika tuli, asian uutisarvo oli kaikonnut. Silti uutisjuttu selvisi genrenä tästä mylläkstä paremmin kuin viihdejutut, vaikka uutista on usein pidetty journalistisen ilmaisun tiukimmin säänneltyinä muotona. Se oli pinnallinen, hetkessä pysyvä, mutta sen kerronta pysyi koossa.

Viihdefeaturet taas täyttivät koko lailla tarkoin Colin Sparksin määritelmän tabloidisaatiosta (Sparks 2000, 10–11). Poliitiikka muuntui skandaaliksi ja populaariviihteeksi, joka takertui isoihin nimiin. Sen sijaan Myra Macdonaldin (2000, 260–265) pohdiskelut siitä, miten vastaanottajia voi henkilölistämisen avulla herkistää pohtimaan etäisiä asioita, eivät oikein saaneet tukea tästä aineistosta. Tämän juttusarjan kerronnassa ei tarjottu henkilölistämisen tuomia mahdollisuuksia kokemuksen jakamiseen. Suomen missi ei olisi voinut arvioida, mitä Nigeriassa todella tapahtui, koska hän kertomansa mukaan sai informaatiossa enimmäkseen Suomesta. Mutta hänellä oli toki kokemusta siitä, millaista on asua vartijoiden eristämässä loistohotellissa. Hänellä oli kokemusta siitä, miten erilaiset ihmiset kestävät paineita. Hän joutui ainakin jollakin tapaa kohtaamaan sen, miten ongelmien kasvaessa ”tärkeät” henkilöt rupesivat ottamaan etäisyyttä kisoihin sekä Nigeriassa että Englannissa ja missikisojen vastustajat jopa sylkemään silmille. Hanne Hynynen tuntui varsinkin kriisivaiheen aikana hyvin selväpäiseltä ihmiseltä. Hän olisi taatusti vastannut, jos olisi kysytty. Nyt hänet väännettiin väkisin tyykän muottiin. Viihdefeature selvisi Nigeria-koitoksesta selvästi standardi uutista huonommin.

Viihdejutuissa ei ollut jälkeäkään elämän ristiriitaisesta rosoisuudesta. Ne yrittivät epätoivoisesti roikkua yllätyksettömässä missikerronnassa: missien nimet vaihtuvat, mutta hymyt, kysymykset ja vastaukset pysytetään samoina, tapahtuipa sapluunan ulkopuolella mitä tahansa. Amerikkalaiset journalismioppikirjat kertoivat entisaikaan, mitä sopii kysyä pormestarilta ja mitä poliisilta, ja tiedettiin sekin, mitä pormestari ja poliisi todennäköisesti vastaavat. Tällainen ammattikäyttäytymisen muoto näkyy vallitsevan edelleen viihdesivuilla.

Asiantuntemusta, koskettavuutta ja syvää paneutumista Nigeriaan tarjosi

tämän prosessin aikana ainoana HS-Kuukausiliite isossa teemajutussaan ”Biafra!” (HS Kuukausiliite marraskuu 2002). Vertailu on tietysti erittäin epäoikeudenmukainen. Biafra-jutun tekoon on ollut aikaa, rahaa, asiantuntemusta ja tilaa vallan toisella tapaa kuin niiden rutiinien sävyttämien uutis- ja viihdejuttujen, joista tässä on ollut puhe. Mutta kyllä Kati Juuruksen ja Markus Jokelan ”Biafra!” myös rikkoi esittämisen totuttuja kaavoja vetistelyn rajalle saakka – menemättä silti yli. Vanhaan aikaan tällaista rohkeutta oli tapana kutsua ammattitaidoksi. Missiprosessin kuumimpaan aikaan ammattitaidoksi tuntui iltapäivälehdissä riittävän se, että joka päivä oli riittävästi juttua Hanne Hynyestä. Missään vaiheessa ei tohdittu mainita, että missikisat ovat aikaisemminkin aiheuttaneet poliittis-kulttuurisia selkkauksia esimerkiksi Intiassa. Ne tuntuvat osuvan kolonialismin arpiin aika herkästi, kuten Maxwell toteaa.

Uutistoimistomateriaalissa oli ylipäätään tarjolla paljon sellaista, jota ei kertaakaan päästetty julki suomalaisissa viihdejutuissa ja uutisjutuissakin harvoin. Meillä sanotaan usein, että olemme ulkomaanaineistossa uutistoimistojen varassa – näin sanotaan rivien välissä, että jos meille annettaisiin resursseja, tekisimme kyllä paremmin. Mutta ainakin tässä asiassa puntit menivät toisin päin. Uutistoimistoaineisto on tuntuvasti monipuolisempaa kuin kotikutoinen. Tönköt viihdejutut olivat järjestään kotitoimitusten tekoa, suomalaisten ammattitoimittajien käden jälkeä. Paikoin tuntui kuin juttutyypin haltijat olisivat olleet ärtyneitä siitä, että missikisojen rauhaa häirittiin asiaan sopimattomilla aineksilla. Maatuska meni jengoiltaan supisuomalaisin voimin.

VTT Ullamaija Kivikuru on viestinnän professori
Svenska social- och kommunalhögskolanissa.

Viite

- 1 Seurasin aiheen käsittelyä Helsingin Sanomissa, Aamulehdessä, Hufvudstadsbladetissa, Uutispäivä Demarissa, Kansan Uutisissa, Ilta-Sanomissa, Iltalehdessä sekä Yleisradion radio- ja TV-uutisissa sekä MTV3:n uutisissa – sähköisiä välineitä en kyllä tarkoin seurannut muutoin kuin marraskuun uutispiikin aikana. Aikakauslehtistä seurasin Annaa, Me Naisia, Apua ja Suomen Kuvalehteä. Aikakauslehtijuttuja oli hyvin niukasti, kaikkiaan 12. ”Kamppailu” siis käytiin pääosin päivä- ja iltapäivälehtien välillä, mutta yhden viikon aikana marraskuussa koko media-arsenaalilla.

Lähteet

- Barnhurst, Kevin & John Nerone (2001)
The Form of News. A History. New York/London: Guilford.
- Fowler, Alastair (1982)
Kinds of Literature. An Introduction to the Theory of Genres and Modes. Oxford: Clarendon.
- Galtung Johan & Mari Holmboe Ruge (1965)
The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. Journal of Peace Research 2:1.
- Ikonen, Sasha (1997)
Iltapäivälehtien pääuutisten uutiskriteerit. Helsingin yliopisto: viestinnän pro gradu -tutkielma.
- Macdonald, Myra (2000)
Rethinking Personalization. Teoksessa Sparks, Colin & John Tulloch (eds.) Tabloid Tales. Global Debates over Media Standards. Lanham/Boulder/New York/Oxford: Rowman.
- Maxwell, Anne (2000)
Colonial Photography & Exhibitions. Representations of the ‘Native’ and the Making of European Identities. London & New York: Leicester University Press.
- McKay, Jenny (2000)
The Magazines Handbook. London/New York: Routledge.
- Sparks, Colin (2000)
Introduction. Teoksessa Sparks, Colin & John Tulloch (eds.) Tabloid Tales. Global Debates over Media Standards. Lanham/Boulder/New York/Oxford: Rowman.